

Brugervejledning

Svensk-Dansk Ordbog er en stor ordbog over svensk beregnet for danskere; hertil kommer islændinge, færinger, grønlændere og andre der har dansk som sproglig indgangsportal til det skandinaviske sprogområde. Ordbogen henvender sig til en bred målgruppe, der foruden en stor almenhed omfatter grupper som skoleelever, studerende, oversættere, ansatte i offentlige og private virksomheder med svensk-danske interesser samt danske indvandrere i Sverige.

Svensk-Dansk Ordbog er et værk som man kan slå op i for at få løst et specifikt problem med dette eller hint bestemte svenske ord eller udtryk som man typisk er stødt på i en svensk tekst. Men ordbogen giver også den interesserede bruger mulighed for at få bredere information om svensk sprog, bl.a. om synonymer, betydningsbeslægtede ord, lumske ligheder og afledninger og sammensætninger. Ordbogen indeholder desuden et bredere udvalg af eksempler end man er vant til at se i interskandinaviske tosprogsordbøger.

Udvælgelsen af opslagsord til Svensk-Dansk Ordbog er foretaget ud fra to kombinerede hensyn: hyppighed i svensk og forskel mellem svensk og dansk. Ordbogen indeholder de almindelige og lidt mindre almindelige svenske ord som volder eller kan volde en dansker problemer.

Ordforrådet i Svensk-Dansk Ordbog er hovedsagelig moderne svensk almensprog, men fagsprog og ældre sprog er medtaget i ganske stor udstrækning. Finlandssvensk er repræsenteret med nogle hundrede ord og udtryk.

Stoffet i Svensk-Dansk Ordbog er ordnet i *ordbogsartikler*, hver især indledt af et opslagsord der er rykket lidt ud til venstre i forhold til spalten. Hver ordbogsartikel indeholder et større eller mindre antal oplysninger om opslagsordet. Oplysningerne tilhører forskellige typer. Vejledningen her indeholder en nøjere gennemgang af disse *oplysningstyper* i rækkefølge efter deres plads i artiklerne.

En typisk ordbogsartikel i Svensk-Dansk Ordbog har en form og opbygning der falder i to dele: hoved og krop. En lille udfyldt bolle, •, eller betydningsnummer **1**. markerer hvor kroppen begynder. Undertiden er der en tredje del: en fod i form af en kort indrammet redegørelse for en lumsk lighed mellem svensk og dansk. Opstillingen på næste side giver en oversigt over opbygningen, med henvisninger til de sider hvor de forskellige oplysningstyper behandles. Numrene foran betegnelserne på oplysningstyperne refererer til nøglen på indersiden af bindet først i bogen. Tilsvarende er der nummer i marginen ud for de steder i brugervejledningen hvor omtalen af de enkelte oplysningstyper begynder.

HOVED	① Alfabetisering 8
	② Opslagsord 9
	③ Udtale 11
	④ Ordklasse 12
	⑤ Bøjning 12
KROP	⑥ Betydninger – ækvivalenter og definitioner 14
	⑦ Brugsbestemmelser 16
	⑧ Eksempler 18
	⑨ Betydningsrelationer 19
	⑩ Afledninger og sammensætninger 20
	⑪ Faste udtryk 20
FOD	⑫ Lumske ligheder 22

HOVED: Alfabetisering • Opslagsord • Udtale • Ordklasse • Bøjning

① Alfabetisering

Opslagsordene i Svensk-Dansk Ordbog er ordnet alfabetisk efter det danske alfabets 29 bogstaver. I det danske alfabet er rækkefølgen for de tre sidste bogstaver *æ ø å*; i det svenske alfabet kommer *å* før *ä* og *ö*: *å ä ö*. Af hensyn til ordbogens primære målgruppe, danske brugere, er de svenske opslagsord ordnet efter den danske model: **ä ö å**. Desuden står opslagsord med *w* efter opslagsord med *v*.

Opslagsord der er sammensat af flere ord med mellemrum, er placeret og skal søges som om der ikke var noget mellemrum.

hjärtnupen
hjärt- och kärlsjukdom
hjärtpunkt

Samme princip gælder for ord med bindestreg, punktum, kolon eller komma.

akademisk
a-kassa
akilleshäl

sms
sms:a
smugen

Opslagsord uden bindestreg, punktum eller diakritisk tegn (fx accent aigu) sættes før opslagsord med.

from
fr.o.m.
fromage

greppbråde
greve
grevé
grevinna

Opslagsord der består af eller begynder med et stort bogstav, står efter tilsvarende opslagsord med lille.

c
C
ca

② Opslagsord

Opslagsordene i Svensk-Dansk Ordbog har en form der er i overensstemmelse med den almindeligt accepterede, men ganske vist ikke officielle svenske norm der kommer til udtryk i *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL), 13. udgave, 2006. Svenskerne har i modsætning til danskerne ikke nogen officiel retskrivningsordbog, men i praksis har SAOL normgivende status.

Et opslagsord er normalt det pågældende ords grundform, dvs. dets ubøjede form. Enkelte opslagsord optræder i hvad der må regnes for en bøjningsform, fordi en grundform enten ikke findes i sproget eller så godt som ikke bruges. Det gælder fx **pengar** *sb. plur.*, **måste** *vb. præs.* ‘må, skal’, og **bronker** *sb. plur.* ‘brankier’.

Uregelmæssige
bøjningsformer

Uregelmæssige bøjningsformer er medtaget som opslagsord med henvisning til grundformen når den alfabetiske afstand mellem grundform og bøjningsform er tilpas stor (mere end et par ord), fx **bröder** *sb.* med henvisning til **bror**, og **bet** *vb.* med henvisning til **bita**.

bröder *sb.*
 • *plur. af bror*

Nogle bøjningsformer har selvstændig artikel, fx **bättre** *adj. komp.*, i dette tilfælde fordi ordet indgår i nogle faste udtryk, der er behandlet i artiklen.

Substantiver i neutrum

Mange svenske substantiver i neutrum har endelsen *-en* i bestemt form pluralis, fx **fel** ‘fejl’ – best. f. plur. **felen** ‘fejlene’. Andre substantiver i neutrum har endelsen *-n* i ubestemt form pluralis, fx **mode** ‘mode’ – ubest. f. plur. **moden** ‘moder’. I begge situationer kan bøjningsformer som **felen** og **moden** få en dansker til at tro at der er tale om et substantiv i fælleskøn (utrum) i bestemt form singularis. Sådanne bøjningsformer er derfor medtaget som henvisninger til grundformen med oplysning om hvilken bøjningsform det drejer sig om.

moden *sb.*
 • *ubest. f. plur. af mode*

Dobbeltformer

I nogle tilfælde giver SAOL svenskerne et valg mellem to (undertiden flere) former af et ord, de såkaldte dobbeltformer. Svensk-Dansk Ordbog behandler ordet under én af disse former, som regel den mest udbredte i sproget, med

henvisning fra den anden form. I hovedartiklen står den alternative form i parentes, og de efterfølgende oplysninger om bl.a. udtale og bøjning gælder i princippet kun opslagsordet og ikke også den alternative form. Artiklerne **arsle** og **arsel** nedenfor illustrerer dette. Her som i de øvrige eksempler i brugervejledningen er der kun vist den del af artiklen der er relevant i den givne sammenhæng

arsle (*el.* arsel) ['aː:lə] *sb.* -t, -n, -na

- (*meget uformelt*) røv ...

arsel ['aː:l] *sb.* arslet *el.* -et, arslen, arslena

- *se* **arsle**

Sommetider behandles dobbeltformer som ligestillede i samme artikel, altså uden henvisningsartikel, nemlig når forskellen mellem dobbeltformerne kun beror på stort eller lille bogstav, mellemrum eller ikke mellemrum, bindestreg eller ikke bindestreg, punktum eller ikke punktum osv. Eksempler er *id-kort* eller *ID-kort*, *idag* eller *i dag*, *bergochdalbana* eller *berg-och-dal-bana* 'rutsjebane'.

åretrunthus *el.* **året runt-hus** *sb.* -et, =, -en

- helårshus

Ikkeanbefalede former

Svensk-Dansk Ordbog indeholder et mindre antal opslagsord med en form som ikke er anbefalet i SAOL, men som har været det tidligere eller har (haft) en vis udbredelse i sproget. I artiklen med ordet henvises der til den (nu) anbefalede form.

camouflage *sb.* -t

- *ikkeanbefalet form af* **kamouflage**

Homografer

I mange tilfælde står der et lille hævet tal efter opslagsordet. Det betyder at opslagsordet er ét af to eller flere forskellige ord der staves ens (men ikke nødvendigvis udtales ens). Disse opslagsord er *homografer*, og de er nummeregnet fortløbende med det lille hævede tal, *homografnummeret*. I Svensk-Dansk Ordbog regnes to eller flere ord for homografer hvis de tilhører forskellige ordklasser, eller hvis de har forskellig etymologi, dvs. forskellig sproghistorisk oprindelse og udvikling.

avresa¹ *sb.* -n, avresor, avresorna

- afrejse ...

avresa² *vb.* avreser, avreste, avrest

- afrejse, rejse ...

broms¹ ['brɔm:s] *sb.* -en, -ar, -arna

- bremse (til at standse med) ...

broms² ['brɔm:s] *sb.* -en, -ar, -arna

- klæg (insekt, familien Tabanidae)

I det sidste eksempelpar staves, udtales og bøjes de to ord på samme måde, men de behandles alligevel i to artikler da det virkelig er forskellige ord med forskellig etymologi.

Omvendt kan et opslagsord have to tilsyneladende forskellige betydning-

ger, måske med hver sin bøjning, uden at det giver anledning til opdeling i to artikler. Det viser sig nemlig at betydningerne har fælles etymologisk rod.

byrå ['by:rɔ] *sb.*, *betydn.* 1: -n, -ar, -arna, *betydn.* 2: -n, -er [by'ro:ər] *el.* ['by:rɔər], -erna
 1. kommode
 2. kontor (afdeling); bureau ...

Det afgørende er altså om der foreligger ét eller to ord i sproghistorisk forstand.

③ Udtale

Lige efter opslagsordet står dets udtale. Svensk-Dansk Ordbog gengiver ordenes svenske standardudtale med den internationale lydskrift IPA, med tillempler til svensk. Ikke alle opslagsord er dog forsynet med oplysning om udtale, kun dem hvor en udtaleangivelse er nødvendig eller til hjælp for danske brugere. Omsætningsreglerne fra skrift til lyd ligner nemlig hinanden i svensk og dansk, og i mange tilfælde vil danskere selv kunne slutte sig til den svenske udtale ud fra det svenske skriftbillede, fx for ordene *magasin* og *makt*.

Sammensætningsers udtale lydskrives ikke hvis man kan etablere den ud fra de to leds udtale hver for sig, hvad enten disse nu findes under de respektive ord eller ej. Men undertiden kan det være svært at erkende hvilke led sammensætningen er dannet af. Her kan en udtaleangivelse være nødvendig eller nyttig, også for forståelsen af sammensætningens betydning, som vist i nedenstående eksempler.

bildrulle¹ ['bi:l-] *sb.* -n, bildrullar, bildrullarna
 • (*dagl.*) motorbølle
bildrulle² ['bil:d-] *sb.* -n, ..rullar, ..rullarna
 • billedrulle

Eksemplerne viser også at bindestreg kan erstatte en del af udtaleangivelsen, i disse eksempler sammensætningernes sidsteled, der kan slås op i ordbogen, men i øvrigt udtales uproblematisk.

Bindestreg bruges ofte for at koncentrere opmærksomheden om det udtalemæssigt interessante, fx ved gengivelse af to eller flere forskellige udtaler af et ord.

arkitekt [arki'tek:t] *el.* [arçi-] *sb.* -en, -er, -erna
 • arkitekt □ **arkitektkontor**

Også udtaler af visse, især uregelmæssige bøjningsformer angives. De står lige efter bøjningsformen.

be (*el.* *bedja*) *vb.* ber, bad, bätt ['bæt:]
 • bede ...
blid ['bli:d] *adj.* blitt ['blit:], blida
 1. blid, mild ...
 2. mild (om vejr, periode e.l.) ...

Udtaleangivelserne omfatter ikke det svenske sprogs accent 1 og accent 2.

En oversigt over de anvendte lydskrifttegn og en karakteristik af den udtale de står for, med eksempler, findes sidst i bogen.

4 Ordklasse

Efter en eventuel udtaleangivelse følger den ordklasse som opslagsordet tilhører. De forkortede eller uforkortede angivelser af ordklasse der bruges i ordbogens artikler, er anført i nedenstående liste, der desuden viser rækkefølgen af artikler for eventuelle homografer samt eksempler på sådanne tilfælde. Rækkefølgen fremgår når man følger samme form, fx *för*, med forskelligt hævet tal ned gennem listen.

ordklasse	angivelse i	
	Svensk-Dansk Ordbog	eksempler
enkeltbogstav	sb.	c, o¹
forkortelse	fork.	C
udråbsord	udråbsord	o²
lydord	lydord	bom¹
talord	talord (mængdetal)	en¹
	talord (ordenstal)	andra¹
substantiv	sb.	bom², bom³, en², för¹
verbum	vb.	andra², för² (præs. af <i>föra</i>)
adjektiv	adj.	för³
adverbium	adv.	bom⁴, en³, för⁴
artikel	artikel	en⁴
pronomen	pron.	en⁵, andra³
konjunktion	konj.	för⁵, att¹
infinitivpartikel	infinitivpartikel	att²
præposition	præp.	för⁶
førsteled	førsteled	ner-
suffiks	suffiks	-procentig
navn	navn	Dramaten
	kvindenavn	Lisa
	mandsnavn	Hans
	stednavn	Ven

Et navn er placeret efter et eventuelt opslagsord med samme stavning, men med lille forbogstav.

5 Bøjning

Efter angivelsen af ordklasse kommer der oplysninger om opslagsordets bøjning, oftest i form af en række bøjningsendelser med en bindestreg foran hver. Angivelserne er adskilt af komma. Tabellerne nedenfor demonstrerer hvilke regler der gælder for angivelsen af bøjningsoplysninger i Svensk-Dansk Ordbog, og hvordan man ved hjælp af oplysningerne får de fulde bøjningsformer.

For at få de fulde bøjningsoplysninger skal man indsætte opslagsordet på bindestregens plads. Er en bøjningsform angivet med et lighedstegn, =, er bøjningsformen lig opslagsordet. Bøjningsformer der ikke kan dannes ved en tilføjelse til opslagsordet, er skrevet helt ud. Dog erstatter to prikker den

første del (fire bogstaver eller mere) af et langt ord. Hvis en bøjningsform har to eller flere varianter, anføres de i rækkefølge med *el.* imellem, så vidt muligt efter hyppighed i sproget. Hvis der er begrænsninger i et opslagsords bøjningsmønster, eller hvis bøjningen er afhængig af ordets forskellige betydninger, fremgår det direkte eller indirekte af angivelserne i artiklen, enten på bøjningsoplysningernes plads eller længere nede i artiklen.

Udbredte bøjningsformer der ikke findes i Svenska Akademiens ordlista, 13. udgave, står i parentes med *også* foran.

Substantiver For substantiver angives normalt ordets bøjning i singularis bestemt form, pluralis ubestemt form og pluralis bestemt form.

opslagsord	bøjning	sing. best. f.	plur. ubest. f.	plur. best. f.
aktie	-n, -r, -rna	aktien	aktier	aktierna
anfall	-et, =, -en	anfallet	anfall	anfallen
cykel ¹	-n, cyklar, cyklarna	cykeln	cyklar	cyklarna
cykelbana	-n, ..banor, ..banorna	cykelbanan	cykelbanor	cykelbanorna
bris	-en, -ar <i>el.</i> -er, -arna <i>el.</i> -erna	brisen	brisar <i>el.</i> briser	brisarna <i>el.</i> briserna
adel	-n	adeln		
fan ²	(en <i>el.</i> ett) <i>plur.</i> -s, -sen		fans	fansen
byrå	<i>betydn. 1:</i> -n, -ar, -arna, <i>betydn. 2:</i> -n, -er, -erna	byrån	byråar byråer	byråarna byråerna

I bøjningsmønsteret for ordet *fan* optræder der ikke nogen form i bestemt form singularis. Man kan derfor ikke slutte sig til ordets køn. I sådanne tilfælde angives kønnet med artiklen *en* eller *ett*, ved ordet *fan* faktisk begge muligheder som vist ovenfor.

Verber For verber angives normalt ordets bøjning i præsens, præteritum (datid) og supinum (en verbalform der sammen med hjælpeverbet *ha* danner de sammensatte tider perfektum og plukvamperfektum). Der gælder i øvrigt de samme principper som for substantiver.

opslagsord	bøjning	præs.	præt.	supinum
ana	-r, -de, -t	anar	anade	anat
dagas	=, dagades, dagats	dagas	dagades	dagats
bortföra	..för, ..förde, ..fört	bortför	bortförde	bortfört
betala	-r, -de <i>el.</i> betalte, -t <i>el.</i> betalt	betalar	betalade <i>el.</i> betalte	betalat <i>el.</i> betalt
stinka	stinker, stank	stinker	stank	
kvälja	<i>betydn. 1:</i> kväljer, kväljde, kväljt, <i>betydn. 2:</i> kväljer, kvalde, kvalt	kväljer	kväljde kvalde	kväljt kvalt

Hvis perfektum participium (førnutids tillægsform) dannes uregelmæssigt og kan bøjes, anføres denne bøjning i singularis fælleskøn og neutrum samt i en form der på én gang er bestemt form og pluralis.

skriva *vb.* skriver, skrev ['skre:v], skrivit, *perf.*

part.: skriven, skrivet, skrivna

1. skrive ...

Adjektiver

For adjektiver angives normalt ordets bøjning i singularis ubestemt form neutrum samt i en form der på én gang er bestemt form og pluralis. Også her gælder de samme principper som for substantiver.

opslagsord	bøjning	ubest. f. neutr.	best. f./pluralis
adlig	-t, -a	adligt	adliga
akut ²	=, -a	akut	akuta
absurd	absurt, -a	absurt	absurda
barnsäker	-t, ..säkra	barnsäkert	barnsäkra
orange ²	=, = <i>el.</i> -a	orange	orange <i>el.</i> orangea
fadd	<i>best. f. og plur.</i> -a		fadda

Uregelmæssig gradbøjning i komparativ og/eller superlativ anføres.

gammal *adj.* -t, gamla; *komp.* äldre, *superl.* äldst

• gammel ...

Nogle enkelte adverbier kan gradbøjes.

mycket (*el. dagl.* mycke) *adv.*; *komp.* mer *el. mera,*

superl. mest

• meget ...

En del pronominer har bøjning eller noget der minder om det, fx *all* (*allt, alla*), *din* (*ditt, dina*), *hon* (*henne*). Formerne anføres på bøjningsoplysningernes plads.

KROP: Betydninger – ækvivalenter og definitioner • Brugsbestemmelser
• Eksempler • Betydningsrelationer • Afledninger og sammensætninger •
Faste udtryk

6 Betydninger – ækvivalenter og definitioner

Det centrale sted i en ordbogsartikel i Svensk-Dansk Ordbog er dér hvor betydningen af det svenske opslagsord gengives i form af oftest ét dansk ord, sommetider flere sammenhængende danske ord. Det danske ord eller udtryk er valgt således at det så vidt muligt fuldstændig dækker betydningsindholdet i det svenske ord, også hvad angår fx stilværdi og sprogsfære. Et fuldstændig betydningsdækkende ord eller udtryk i en tosprogsordbog kaldes en *ækvivalent*. Undertiden er det ikke muligt at ramme betydningen med en ækvivalent, fx ved kulturspecifikke ord, men betydningen må indkred-

ses med flere sammenhængende beskrivende ord, der tilsammen udgør en *definition*. Begge muligheder benyttes i ordbogen som vist i nedenstående **eksempler**.

julklapp *sb.* -en, -ar, -arna

- julegave ...

julklappsrim *sb.* -met, =, -men

- lille rimet vers skrevet uden på en julegave

...

Det er almindeligt at både svenske og danske ord har flere betydninger; det er ofte, men ikke altid de samme. Svensk-Dansk Ordbog udfolder ikke nødvendigvis de svenske ords fulde betydningsstruktur, for hvis et ord har flere betydninger der dækkes af samme danske ækvivalent, slås betydningerne sammen under ét og beskrives med denne danske ækvivalent. Hvis det pågældende svenske ord har andre betydninger der dækkes af andre danske ækvivalenter, opstår der en betydningsstruktur med to eller flere nummererede afsnit med hver sin danske ækvivalent. Et simpelt eksempel er artiklen **borste**.

borste ['bɔ̂s:tə] *sb.* -n, borstar, borstarna

1. børste (redskab; slæbekontakt)
2. kost (redskab)

Ved betydning 1 viser ordene i parentes hvilke to betydninger der er samlet her med samme ækvivalent. Ved betydning 2 viser ordet i parentes hvilken betydning af ækvivalenten *kost* der er tale om (*kost* kan jo også betyde 'mad').

Ofte indeholder en betydningsangivelse flere ækvivalenter der tilsammen afgrænser betydningen. Der er dog gennemgående sparet på antallet af ækvivalenter i Svensk-Dansk Ordbog. Hvis ækvivalenterne er tilnærmelsesvis synonyme, adskilles de af et komma. Er betydningsafstanden lidt større, adskilles de af et semikolon. Flerordsækvivalenter og definitioner afgrænses altid af semikolon hvis de ikke står alene. Endnu lidt større betydningsforskel medfører oprettelse af en underbetydning; de markeres med en lille udfyldt bolle. Overførte betydninger er ofte placeret som underbetydninger.

anfrått *adj.* =, -a

- tæret; angrebet □ *anfrått av rost*
- (*ovf.*) anløben (moralsk fordærvet) ...

Parentes efter
betydningsangivelse

Som artiklerne **borste** og **anfrått** ovenfor viser, optræder der sommetider en parentes med lille skrift efter en ækvivalent, en mindre gruppe ækvivalenter eller en definition. Teksten i parentesen har flere funktioner. Den kan som i artiklen **borste**, betydning 1, specificere hvilke betydninger der er samlet under et betydningsnummer, og den kan præcisere hvilken betydning af den danske ækvivalent det drejer sig om (vist i begge artikler). Parentesen kan endvidere udfolde betydningen af den danske ækvivalent, fx hvis denne er et svært fremmedord eller et fagligt ord.

magnitud [maɲni'tu:d] *sb.* -en, -er, -erna

1. magnitudo, størrelsesklasse (mål for et himmellegemes lysstyrke) ...

Parentesen kan også indsnævre betydningsrammen om et svensk ord der er tildelt en dansk ækvivalent med en bredere betydning.

- magerlagd** *adj.* ..lagt, -a
 • mager, tynd (om person) JF *mager*
- madrassera** *vb.* -r, -de, -t
 • polstre, fore (især væg el. rum) JF *stoppa*²⁽³⁾ ...

Dette er eksempler på de specificerende og præciserende funktioner som parentesen efter en betydningsangivelse har. Selve ækvivalenten kan bruges ved oversættelse, også den form for oversættelse der kan siges at finde sted når man læser en svensk tekst og jævnlig konsulterer denne ordbog. Parentesen etablerer forståelsesrammen om betydningsangivelsen.

Betydningsangivelserne i Svensk-Dansk Ordbog har en ortografisk form der er i overensstemmelse med dansk retskrivning som den er fastlagt i Ret-skrivningsordbogen, 3. udgave, 2001.

- 7 **Brugsbestemmelser** Før betydningsangivelsen (ækvivalent eller definition) kan der stå én eller flere oplysninger om begrænsninger i opslagsordets brug med hensyn til en række forhold. Oplysningerne står i kursiv i parentes, og hvis der er flere, er de adskilt af semikolon. Nedenfor er disse forhold omtalt med eksempler på hvordan brugsbestemmelserne ser ud i artiklerne.

- Grammatiske oplysninger Der kan være oplysning om opslagsordets overvejende forekomst i en bestemt bøjningsform, i sammensætninger, i et bestemt navn eller i visse udtryk eller konstruktioner.

- artighet** *sb.* -en, -er, -erna
 1. høflighed ...
 2. (især i plur.) kompliment □ *säga artigheter*
- bibel** *sb.* -n, biblar, biblarna
 • (i best. f. sing., som navn: Bibeln) bibel ...
- uppbringa**¹ *vb.* -r, -de, -t
 • (ofte i nægtende sætn.) opdrive ...

Opslagsordets hyppige brug i en anden ordklasse kan også være oplyst.

- betydlig** *adj.* -t, -a
 • (især som adv.) betydelig (anseelig) ...

- Geografi

Der kan være oplysning om et opslagsords begrænsede geografiske udbredelse, oftest til finlandssvensk eller provinsielt sprog, med forkortelserne *finl. sv.* og *prov.*

- arbetsdryg** *adj.* -t, -a
 • (finl.sv.) arbejdskrævende ... SYN (sv.) *arbetskrävande*
- bunke** *sb.* -n, bunkar, bunkarna
 1. (stor) skål; røreskål
 2. (prov.) bunke

Ofte vil der være en oplysning om det rigssvenske ensbetydende ord, synonym; det står efter mærket SYN og er markeret med *sv.*

Fag	<p>Der kan være oplysning om et opslagsords tilknytning til et fagområde hvis ordet virkelig er fagligt og det ikke eller kun lidt er kendt og brugt uden for faget. De fleste fagmarkeringer er forkortede, og forkortelserne står i forkortelseslisten på indersiden af bindet bag i bogen.</p> <p>arbetsbeting <i>sb.</i> -et</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>jur.</i>) værksleje (aftale om at en part skal tilvejebringe et arbejdsresultat til en anden part)
Slang, Jargon	<p>Der kan være oplysning om et opslagsords begrænsning til en særlig sprog sfære, nemlig slang eller jargon.</p> <p>bautastor <i>adj.</i> -t, -a</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>slang</i>) megastor <p>målspottare <i>sb.</i> -n, =, målspottarna</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>jargon</i>) måltv (i boldspil m.m.) ...
Generationsforhold	<p>Der kan være oplysning om et opslagsords begrænsning til sprog hos ældre og gamle eller sprog hos børn. Gammelt sprog er markeret med <i>gl.</i> Markeringen for børnesprog er skrevet helt ud.</p> <p>aftonvard <i>sb.</i> -en, -er, -erna</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>gl.</i>) nadver (aftensmad) <p>pippi¹ <i>sb.</i> -n, -ar, -arna</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>især børnesprog</i>) pipfugl
Historiske forhold	<p>Der kan være oplysning om at tingen, fænomenet, begrebet eller sagen som opslagsordet betegner, (især) tilhører ældre tider. Markeringen <i>hist.</i> eller <i>især hist.</i> viser ordets tilknytning til historiske forhold, men det bliver ordet ikke nødvendigvis gammeldags af.</p> <p>armborst <i>sb.</i> -et, =, -en</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>især hist.</i>) armbrøst
Stilværdi	<p>Der kan være oplysning om opslagsordets stilværdi: dagligdags eller formelt, højtideligt eller spøgende, nedsættende eller ironisk osv.</p> <p>alkis ['al:kis] <i>sb.</i> -en, -ar, -arna</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>dagl.</i>) alkoholiker ... <p>aga¹ <i>sb.</i> -n</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>formelt</i>) prygl, pryglestraf ...
Udbredelse	<p>Der kan være oplysning om opslagsordets begrænsede udbredelse, hyppighed, i (moderne) svensk. Forkortelsen <i>sj.</i> betegner dette.</p> <p>gartner <i>sb.</i> -n, =, -na</p> <ul style="list-style-type: none"> • (<i>sj.</i>) gartner SYN (<i>mere alm.</i>) <i>trädgårdsmästare</i> <p>Bemærk at artiklen oplyser om det mere almindelige synonym, <i>trädgårdsmästare</i>.</p>
Andre brugsbestemmelser	<p>Der kan også være oplysning om andre brugsbestemmelser af vidt forskellig art. To typer skal omtales, begge vedrørende overført brug af opslagsordet.</p>

Markeringen *ovfø.* bruges til angivelse af overført brug af ordet; markeringen indleder en underbetydning til den betydning hvor den ikkeoverførte brug af ordet behandles.

- akterdel** *sb.* -en, -ar, -arna
- agterende (af et fartøj)
 - (*spøg.; ovfø.*) agterspejl (bred bagdel) ...

Den anden type har formuleringen *også i ovfø. betydn.* Den står i parentes efter en dansk ækvivalent. Her er et eksempel.

- bantningskur** *sb.* -en, -er, -erna
- slankekur (*også i ovfø. betydn.*)

Formuleringen *også i ovfø. betydn.* betyder at opslagsordet *bantningskur* bruges i den konkrete betydning af det danske ord *slankekur*, men også i dette ords overførte betydning.

Sidste eksempel ovenfor demonstrerer at brugsbestemmelser også kan følge efter en dansk betydningsangivelse. Muligheden udnyttes til lejlighedsvis markering af brugsbestemmelsen for en dansk ækvivalent, oftest som sjælden, gammeldags eller faglig, med forkortelserne *sj.*, *gl.* og *fagl.* Det er vigtigt at opfatte sådan en markering efter en ækvivalent som en oplysning om dette danske ord og ikke det svenske opslagsord.

- karltokig** [*kø:r;tu:kig*] *adj.* -t, -a
- tosset med mænd (om kvinde); mandgal (*sj.*) ...
- bila**² *vb.* -r, -de, -t
- køre i bil; bile (*gl.*)
- antenn** *sb.* -en, -er, -erna
1. antenne
 2. følehorn; antenne (*fagl.*) ...

Brugsbestemmelserne for danske ækvivalenter er nyttige for bl.a. oversættere, der på den måde advares mod oversættelse med et sjældent eller gammeldags ord i en moderne tekst eller tværtimod tilbydes et gammeldags ord til brug ved oversættelse af en gammel tekst.

Brugsbestemmelserne finder også anvendelse ved markering af synonymer; herom i afsnit 9 Betydningsrelationer.

8 Eksempler

Svensk-Dansk Ordbog indeholder et rigt udvalg af eksempler til illustration af ordenes betydning og brug. Et eksempel er en forekomst af opslagsordet sammen med andre ord, men uden at der er tale om et fast udtryk. Eksemplerne er valgt så de illustrativt klargør betydningen og brugen af et opslagsord, viser en hyppig brug af ordet eller demonstrerer en særegen udtryksmulighed i svensk i forhold til dansk. Der kan desuden optræde sammensætninger som eksempler, nemlig i de tilfælde hvor der tidligere i artiklen er gjort opmærksom på at opslagsordet ofte eller især forekommer i sammensætning.

Mange eksempler er forsynet med dansk oversættelse. Hensigten med det kan være at gøre opmærksom på en god dansk oversættelse af en almindelig svensk udtryksmåde. Men ofte er det nødvendigt at bringe en oversættelse

fordi der optræder et eller flere vanskelige svenske ord ud over opslagsordet. Af pædagogiske grunde er der som regel valgt en oversættelse der samtidig med at den udviser god dansk sprogbrug, holder sig forholdsvis tæt til det svenske eksempel. En oversætter fra svensk til dansk vil dog ofte forholde sig friere til den svenske tekst.

Eksempler i artiklerne følger efter et særligt tegn: □. Opslagsordet er altid skrevet helt ud i eksemplerne, også i dets bøjningsformer. En hævet prik adskiller to eksempler.

Eksemplerne er baseret på dels kilderne til Svensk-Dansk Ordbog (se literaturlisten side 23), dels søgninger på internettet.

mord ['mu:d] *sb.* -et, =, -en

- mord □ *mordet på Olof Palme · skyldig till mord* skyldig i mord ...

aga³ *vb.* -r, -de, -t

- prygle; tugte, revse □ *den man älskar agar man* den man elsker, tugter man

banta *vb.* -r, -de, -t

- slanke sig; tabe sig

- (*ovfå.*) skære ned □ *anslagen till kulturen bantades kraftigt* tilskuddene til kulturen blev skåret kraftigt ned

ho² *sb.* -n, -ar, -arna

1. trug

2. (*især i sms.*) vask; balje □ *diskho køkkenvask · tvättho* vaskebalje

- ⑨ **Betydningsrelationer** Efter betydningsangivelse og eventuelle eksempler kan der følge et eller flere ord eller udtryk der har forbindelse med opslagsordet og dets betydning. Ordene eller udtrykkene tilhører følgende tre typer.

Forkortelse

Udtryk der ofte eller i visse sammenhænge bruges som forkortelse af opslagsordet. Mærket **FORK** markerer hvor der står en forkortelse.

aktiebolag *sb.* -et, =, -en

- aktieselskab **FORK AB**

Mange forkortelser er også selvstændige opslagsord.

Synonym

Ord eller udtryk med samme eller næsten samme betydning som opslagsordet. Der kan være anført mere end ét synonym, og der kan stå en kort kommentar foran et synonym, fx om dets hyppighed i sproget eller dets stilværdi i forhold til opslagsordet. Mærket **SYN** markerer hvor der står et synonym. Synonymer kan ofte slås op i ordbogen.

aktionär *sb.* -en, -er, -erna

- aktionær **SYN** (*mere alm.*) *aktieägare*

bagatell *sb.* -en, -er, -erna

- bagatel **SYN** (*dagl.*) *baggis*

Ved finlandssvenske og provinsielle opslagsord indeholder artiklen ofte oplysning om det rigssvenske synonym, markeret med *sv.*

alika ['v:lika] *sb.* -n, alikor, alikorna

- (*sydsv.*) allike (*Corvus monedula*) **SYN** (*sv.*) *kaja* ...

Betydningsbeslægtet ord Ord der står i interessant relation til opslagsordet, fx med hensyn til betydning, orddannelse eller form. Det kan være et ord som har med det samme område af virkeligheden at gøre som opslagsordet, men betyder noget andet, evt. det helt modsatte (antonym). Det kan være en sammensætning med opslagsordet, en sammensætning som tjener til at præcisere den aktuelle betydning. Det kan også være et ord der ligner opslagsordet, men betyder noget andet inden for samme betydnings sfære; se også afsnit 12 Lumske ligheder. Der kan være anført mere end ét betydningsbeslægtet ord. Mærket JF (jævnfør) markerer hvor der står et betydningsbeslægtet ord, og dette kan altid slås op i ordbogen.

bystmått *sb.* -et, =, -en

- brystmål (især på en kvinde) JF *bröstmått, höftmått, midjemått*

cykel² ['sy:kəl] *el.* ['syk:əl] *sb.* -n, cykler *el.* cyklar, cyklerna *el.* cyklarna

- cyklus (gentaget forløb; sammenhængende samling af tekster e.l.) JF *livscykel, diktcykel*

abbé [a'be:] *sb.* -n, -er, -erna

- (fransk) katolsk præst der ikke tilhører nogen orden; abbed JF *abbot*

abbot ['ab:t] *sb.* -en, -ar, -arna

- abbed JF *abbé*

10 Afledninger og sammensætninger

Mange artikler i Svensk-Dansk Ordbog indeholder et eller flere eksempler på afledninger af opslagsordet eller sammensætninger med opslagsordet, sommetider både afledninger og sammensætninger. Det er eksempler på ordets brug, men altså af en særlig art. De afledninger og sammensætninger der bringes inde i artiklerne, er ikke selv opslagsord, men har dog en vis udbredelse i sproget. Forudsat opslagsordets betydning er kendt – og den er jo givet i artiklen – er de valgte afledninger og/eller sammensætninger gennemskuelige i betydning.

De sammensætninger der bringes inde i artiklerne på denne plads sidst i en artikel eller sidst under en betydning, er førsteledssammensætninger, dvs. sammensætninger med opslagsordet som førsteled. Dette hænger sammen med den status afledningerne og sammensætningerne er tildelt i og med at de står med fed skrift. Da de ofte ville stå på alfabetisk plads omkring opslagsordet, som regel lige efter, hvis de var selvstændige opslagsord, fungerer de som en slags *underopslagsord* som kan fange blikket.

Som eksempler på opslagsordets brug følger også afledninger og sammensætninger efter det særlige tegn for eksempler, □. Afledninger og sammensætninger adskilles af semikolon.

sång *sb.* -en, -er, -erna

- sang □ *sjunga en sång* □ *sångbar, sånglig;*

sångfågel, sångkör, sånglärare

11 Faste udtryk

Betegnelsen faste udtryk dækker over en bred vifte af almindeligt brugte kombinationer af ord der kræver en særlig behandling. Der er flere typer, bl.a. følgende.

- Idiomer er udtryk der ikke har en betydning som er summen af de indgående ords betydning, men en helt anden, overført betydning, fx *sätta i baksätet* 'sætte i anden række'.
- Talemåder er sætninger eller sætningslignende udtryk hvor de enkelte ord nok har konkret betydning, men hvor helheden har en overført brug sådan at der udtrykkes en morale, fx *man ska inte ropa hej förrän man är över bäcken*.
- Faglige udtryk, fx *laga fång* (jur.) 'retmæssig adkomst; retmæssig ejendom'.
- Forbindelser af verbum plus adverbium eller præposition, fx *höra på* 'høre efter' og *höra på* 'lytte til'. Bemærk trykstregen i første eksempel; denne trykkombination: svagt tryk på verbet og tryk på præpositionen eller adverbiet, kan altså have betydningsadskillende funktion og karakteriserer en særlig gruppe verbalforbindelser: partikelverber.
- Refleksive verbalkonstruktioner, fx *aktivera sig* 'være aktiv; være i gang; røre sig'.
- Udtryk indeholdende en stivnet form af et ord, fx *det är inte allom förunnat*.
- Udtryk der uden at tilhøre nogen af de andre grupper er hyppige i svensk og afvigende fra dansk, fx *första advent* 'første søndag i advent'.

I en del tilfælde indeholder et fast udtryk formlen *ngn* (nogen), med pluralis *ngl* (nogle), der repræsenterer person eller andet levende væsen, eller formlen *ngt* (noget), der repræsenterer genstand eller noget abstrakt.

Der kan godt være anført to eller flere former af et fast udtryk, enten direkte eller indirekte ved brug af skråstreg.

Et fast udtryk kan optræde i flere artikler svarende til to eller flere af udtrykkets vigtigste ord, ofte det første substantiv og det første ord i udtrykket. Som bruger er man nemlig undertiden i tvivl om hvor et givet udtryk skal slås op. Af eksemplerne ovenfor optræder *laga fång* i begge artiklerne **laga** og **fång** uden indbyrdes henvisning, og *man ska inte ropa hej förrän man är över bäcken* optræder i artiklerne **ropa** og **hej**, ligeledes uden indbyrdes henvisning. Hvis et udtryk er anført i flere artikler, er et evt. eksempel ikke nødvendigvis medtaget begge eller alle steder, men måske kun i artiklen svarende til det vigtigste ord, ofte det første substantiv. Hvis man ikke finder et eksempel på brugen af et fast udtryk i den artikel man har slået op på, kan man altså forsøge sig under et andet af udtrykkets ord.

Faste udtryk står med fed skrift (dog mindre) ligesom opslagsordene, og de er samlet i en alfabetisk ordnet gruppe bag efter opslagsordets betydninger. Hvis et fast udtryk har flere betydninger, er de markeret med fortløbende små bogstaver **a.**, **b.** osv. med fed skrift, underbetydninger med en lille udfyldt bolle. Behandlingen af de faste udtryks betydning og brug følger i øvrigt de samme principper som gælder for opslagsord i øvrigt.

bocka¹ vb. -r, -de, -t

• bukke ...

bocka sig **a.** bukke sig **b.** bukke □ *bocka sig för en överordnad* ◦ bøje sig (acceptere) ...

buga och bocka bukke og skrabe

FOD: Lumske ligheder

⑫ Lumske ligheder

I Svensk-Dansk Ordbog er en artikel forsynet med en fod hvis opslagsordet har en form der stærkt minder om et dansk ord fra samme ordklasse, og hvis det svenske ord betyder noget helt andet end det danske ord. Et fortærsket, men i denne sammenhæng brugbart eksempel er det svenske adjektiv *rolig*, der betyder 'sjo, munter; vittig'. Der er en lumske lighed i form mellem det svenske ord *rolig* og det danske ord *rolig*, som jo betyder 'stille'. I fagsproget kaldes de falske venner. Det interessante spørgsmål er nu hvilket svensk ord der betyder det samme som det danske ord *rolig*. Svaret er *lugn*. Ordbogen gør opmærksom på den lumske lighed mellem svensk og dansk på dette punkt ved i en ramme nederst i artiklen *rolig* at fortælle: Da. *rolig* hedder ikke *rolig* på sv., men *lugn*.

Der er artikler med to eller flere historier om lumske ligheder. Her er én af dem.

anrätta vb. -r, -de, -t
• tilberede, tillave ...

Da. *anrette* (mad) hedder ikke *anrätta* på sv., men *tillreda*.

Da. *anrette* (forårsage) hedder ikke *anrätta* på sv., men *förorsaka*.

Litteratur

Ordbøger

- Bonniers svenska ordbok* af Sten Malmström og Iréne Györki. BonnierFakta Bokförlag 1981.
- Dansk-Svensk Ordbog* af Bertil Molde. Gyldendal 1958.
- Dansk Synonymordbog*. 8. udgave. J.H. Schultz Information 1997.
- Den Danske Ordbog*. Gyldendal 2003-2005.
- Engelsk-Dansk Ordbog* af B. Kjærulff Nielsen. 4. udgave. Gyldendal 1991.
- Farlige Ord og Lumske Ligheder i Svensk og Dansk* ved Valfrid Palmgren Munch-Petersen og Ellen Hartmann. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag 1944.
- Fremmedordbog* af Sven Brüel og Niels Åge Nielsen. 11. udgave. Gyldendal 1993.
- Fremmedordbog* af Karl Hårbøl, Jørgen Schack og Henning Spang-Hanssen. 2. udgave. Gyldendal 2002.
- Illustrerad svensk ordbok*. 3. udgave. Bokförlaget Natur och Kultur 1970.
- Nationalencyklopedins ordbok*. Bokförlaget Bra Böcker 1995-1996.
- Natur och Kulturs Svenska Ordbok*. Bokförlaget Natur och Kultur 2001.
- Nordisk forvaltningsordbog*. Udgivet af Nordisk Råd og Foreningerne Norden 1983.
- Nordisk møteordliste*. Nordisk språksekretariat 1996. (Tilgængelig under navnet Nordiske mødeord på netadressen sproget.dk).
- Norstedts förkortningsordbok* af Ralf Svenblad. 2. udgave. Norstedts Ordbok 2003.
- Norstedts stora svensk-engelska ordbok*. 2. udgave. Norstedts Förlag 1993.
- Norstedts svenska slangordbok* af Ulla-Britt Kotsinas. Norstedts Ordbok 1998.
- Norstedts svenska synonymordbok. Ord för ord*. 4. udgave. Norstedts Ordbok 2004.
- Nudansk Ordbog*. Politikens Forlag 1999 og senere udgaver.
- Nyordsboken. Med 2 000 nya ord in i 2000-talet*. Svenska språknämnden och Norstedts Ordbok 2000.
- Ordbog over det danske Sprog (1918-1954) med Supplement (1992-2005)*.
- Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien (SAOB)*. Lund 1898 – .
- Politikens Slangordbog* af Søren Anker-Møller, Hanne Jensen og Peter Stray Jørgensen. 3. udgave. Politikens Forlag 1989.
- Politikens Store Fremmedordbog*. 2. udgave. Politikens Forlag 2000.
- Politikens Svensk Dansk / Politikens Dansk Svensk* (miniordbog). Politikens Forlag 2004.
- Retskrivningsordbogen*. 3. udgave. Alinea – Aschehoug Dansk Forlag 2001.
- Rigtigt kort. anbefalede forkortelser* ved Jørgen Nørby Jensen og Marianne Rathje. Gyldendal 2003.
- Skandinavisk Ordbog. Svensk-Norsk-Dansk*. Gyldendal 1994.
- Statsnavne og nationalitetsord* ved Jørgen Schack. Nordisk språksekretariat 1994.
- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket (SAOL)*. 12. og 13. udgave. Norstedts Ordbok hhv. Norstedts Akademiska Förlag 1998 hhv. 2006. Hertil *SAOL Plus* (elektronisk udgave af SAOL 13).
- Svenska ord – med uttal och förklaringar* (Lexin). 3. udgave. Statens Skolverk 2000.
- Svenska språknämndens nyordslistor 2000-2009* (elektronisk tilgængelige).

Svenska språknämndens uttalsordbok af Claes Garlén. Svenska språknämnden og Norstedts Ordbok 2003.

Svensk-Dansk Dansk-Svensk Ordbog. GEC Gads Forlag 1989.

Svensk-Dansk Fackordbok. Teknik Handel Ekonomi af Orlando Galindo. GTO 2006.

Svensk-dansk Ordbog (større udgave) ved Valfrid Palmgren Munch-Petersen og Ellen Hartmann. 2. udgave. Gyldendal 1966.

Svensk-dansk Ordbog (mindre udgave) af Valfrid Palmgren Munch-Petersen og Ellen Hartmann. 2. udgave. Gyldendal 1977.

Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. Norstedts 2009.

Svensk skolordlista. Utarbetad av Svenska Akademien och Svenska språknämnden. 4. udgave. Norstedts Ordbok 2004.

Svenskt språkbruk. Ordbok över konstruktioner och fraser. Svenska språknämnden og Norstedts Ordbok 2003.

Øresundsordbogen af Jonny Sjöberg. Politikens Forlag 2000.

Derudover diverse elektronisk tilgængelige ordlister med fx biltekniske udtryk, ord og udtryk inden for hotel- og restaurantbranchen samt "smeknamn" (uformelle kortformer af svenske fornavne).

Anden litteratur

Allén, Sture: *Tiotusen i topp*. Almqvist & Wiksell Förlag 1972.

Andersson, Lars-Gunnar og Anna Lena Ringarp: *Språket. Svenska folkets frågor till radioprogrammet Språket*. Norstedts Akademiska Förlag 2007.

Den Store Danske Encyklopædi. Gyldendal 1994-2001. Også netudgaven er anvendt.

Hultman, Tor G.: *Svenska Akademiens språklära*. Distribution: Norstedts Ordbok 2003.

Kristensen, Kjeld under medvirken af Lars Brink: *Dansk for svenskere*. Liber Förlag 1986.

Molde, Bertil og Elias Wessén: *Svensk språklära för danskar*. 3. udgave. Rosenkilde og Bagger 1968.

Nationalencyklopedin. Bokförlaget Bra Böcker 1989-1996. Især netudgaven er anvendt.

spraakbanken.gu.se. En nettjeneste der bl.a. tilbyder søgninger i et meget stort antal nyere og ældre svenske tekster, dels og især avistekster, dels fiktionstekster.

Svenska skrivregler utgivna av Svenska språknämnden. 2. udgave. Liber 2000.

von Eyben, Bo: *Juridisk Ordbog*. 13. udgave. Forlaget Thomson 2008.